

Снежана ЧИЧЕВАЛИЕВА

ПОЗИЦИОНИРАЊЕ НА ЗДРАВЈЕТО НА АГЕНДАТА ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА НАЦИОНАЛНО НИВО: КОХЕРЕНТНОСТ НА РАЗВОЈНИТЕ И ЗДРАВСТВЕНИТЕ ПОЛИТИКИ

**Зошто да се фокусираме врз
кохерентноста помеѓу политиките
за одржлив развој и националните
здравствени политики?**

„**А**гендата 2030“ подразбира создавање на единствена рамка и множество цели коишто се универзални по природа и применливи во сите земји. Новата рамка треба да ги интегрира економските, социјалните и еколошките димензии на одржлив развој, и тоа кохерентно и урамнотежено. За да се постави и спроведе „Агендата 2030“ ќе биде потребно да се координираат и конвергираат главните агенди на глобално и регионално ниво, но и на национално ниво. Оттука, креирањето на националните политики за одржлив развој и за здравје ќе треба да се доведат во состојба на кохерентност.

Европскиот регион на СЗО ја дочека „Агендата 2030“ добро подготвена. Европската рамковна политика за здравје и благосостојба, „Здравје 2020“, се застапува за важноста од

*М-р Снежана
Чичевалиева е
програмски менаџер
за Национални
здравствени политики,
СЗО Регионална
канцеларија за Европа*

интегрирање на политиките, со цел да се засегаат приоритетните здравствени проблеми во Регионот. Затоа и се застапува за кохерентност на политиките помеѓу различните сектори. Се нагласува дека властите може да остварат вистински подобрување на здравјето доколку делуваат во сите сфери на власта и општеството, и се потенцира потребата од унапредување на лидерството и партиципативното управување за здравје. „Здравје 2020“ ги поддржува и поттикнува министерствата за здравство да ги зближат клучните засегнати страни во заедничка заложба да се промовира и заштити здравјето. Се признава придонесот на засегнатите страни – а особено на граѓанското општество – во придвижувањето на здравствените агенди. Додавањето вредност преку стратегиите за партнерство, заемна добивка и сопридонес стана вообичаена тема во управувањето за здравје.

„Здравје 2020“ на широко се спроведува во Европскиот регион на СЗО, од најразлични вредносни, начински и содржински појдовни основи за креирањето национални здравствени политики, со што Регионот станува сè поблизок до исполнувањето на Целите за одржлив развој. Надградувајќи се над досегашниот развој, земјите членки нема од нула да почнуваат во своите напори да ја исполнат и „Агендата 2030“.

И националните стратегии за одржлив развој (СОР) и националните здравствените политики (НЗП) се под влијание на глобалниот контекст и се длабоко вгнездени во националните економски, политички, културни и социјални структури. Да се постигне кохерентност на политиките на национално ниво е предуслов за остварување на Целите за одржлив развој и позиционирање на здравјето во центарот на одржливиот развој.

Каде сме ние со развојот на националните здравствени политики во Европскиот регион?

НЗП опфаќаат широк спектар на димензии и хиерархии. Се движат од вредности и визии (на пр. Норвешка, Малта), насочување на политиките (на пр. Шведска, Белгија), стратегии и стратешко планирање (на пр. Франција, МКД, Словенија), до детално оперативно планирање (на пр. Велс, Швајцарија); од „сеопфатно“ здравствено планирање (на пр. Финска) до фокусирање врз здравствениот систем (на пр. Малта, Руска Федерација, Украина) и планирање „специфично за болестите“ или „програмско“ планирање (на пр. Киргистан, Монако); од долгорочно, со перспектива од 10-20 години (на пр. Ерменија, Австрија, Литванија, Словенија, Словачка), до 5-годишни планови (на пр. Грција, Полска, Исланд), до 3-годишни тековни планови (на пр. Албанија) и годишни

оперативни планови; од национални до регионални или покраински планови (на пр. Франција, Шпанија, Шведска); од усвојување на визијата и поставување на политички насоки на највисоко ниво (на пр. Белгија, Ирска, Таџикистан, Узбекистан) до одобрување на оперативните планови. Некои од ЗЧ спроведуваат интервенции коишто делуваат, наместо да развиваат политики (на пр. Данска). Тоа се воедно политики коишто делуваат. На тој начин, креирањето на НЗП во Регионот е сложена работа и зависи од контекстуални фактори. Она што е важно е дали НЗП добро се управуваат и добро се спроведуваат и, конечно, дали овозможуваат подобро здравје за населението.

Врз основа на податоците собрани во август 2016,¹ над 77% од земјите членки на СЗО ЕВРО располагаат со сеопфатна здравствена политика развиена во форма на документ со широк делокруг.

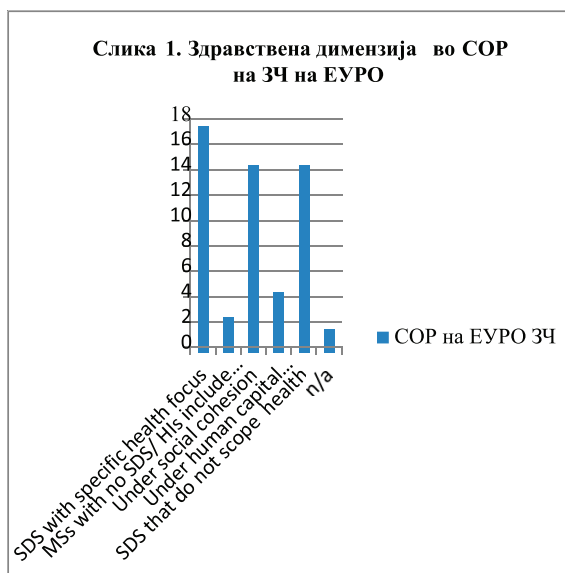
Иако постојните НЗП не се изработени со намера да ѝ служат на „Агендата 2030“, тие придонесуваат кон развојната агенда и потребите на земјите за исполнување на ЦОР. Сите постојни НЗП во Европскиот регион во различна мера придонесуваат за делување во насока на ЦОР.² Ваквата проценка на постојните стратегии за одржлив развој, донесени пред Агендата 2030 од аспект на ЦОР вредеше за вложениот труд, бидејќи повторно се докажа дека Европскиот регион е на добар пат да ги постигне ЦОР.

Каква е состојбата со здравјето во Стратегиите за одржлив развој во Европскиот регион: сегашни и идни?

Сегашните стратегии за одржлив развој (СОР) во Европскиот регион на СЗО јасно го покажуваат местото на здравјето (ЗЧ) во развојните агенди: 70% од СОР го вклучуваат здравјето, било како специфична цел (32%) или пак во рамките на поглавјето за социјална кохезија (27%), или како дел од развојот на човечкиот капитал (7,5%), или преку изработка на здравствени индикатори (3,5%), таму каде што е усвоен приод заснован на индикатори, а не на подготовка на посебна стратегија (Слика 1). Сите СОР се фокусираат врз еколошката одржливост (заедно со економската и социјалната), а 10% од ЗЧ имаат изработено СОР кои во целост се фокусираат врз еколошката одржливост.³

Ова претставува силен аргумент за еколошкото здравје како носител на одржливиот развој.

Иако здравјето најчесто се препознава како двигател во насока на одржлив развој, постои простор за уште посилено аргументирање. Европската политика за здравје и благосостојба „Здравје 2020“ е

политички инструмент со голем потенцијал, сега уште позасилен со убедливата положба на здравјето во „Агендата 2030“. Поврзувањето на здравјето со развојот на социјалниот и човечкиот капитал во СОР ја покажува долготрајната соработка на социјалниот и образовниот сектор со здравствениот сектор, која и понатаму треба непрекинато да се одржува.

ЗЧ веќе се нафатија со оценување на состојбата со постигнувањето на ЦОР на национално ниво, а некои од нив веќе и доброволно поднесоа извештаи за резултатите (на пр. Естонија, Финска, Франција, Грузија, Германија, Црна Гора, Норвешка, Швајцарија, Турција⁴), додека пак 12 земји предвидуваат своите развојни извештаи да ги поднесат во јули

1 НЗП на ЕВРО СЗО Програмски анали на НЗП во Европскиот регион

2 НЗП на ЕВРО СЗО Програмски анали на опфатеноста на ЦОР во сегашните НЗП во Европскиот регион

3 НЗП на ЕВРО СЗО Програмски анали на здравствената димензија во сегашните НЗП во Европскиот регион

4 Естонија: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/estonia>

Финска: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/finland>

Франција: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/france>

Грузија: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/georgia>

Германија: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/germany>

Црна Гора: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/montenegro>

Норвешка: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/norway>

2017 година: Белорусија, Белгија, Кипар, Чешка, Данска, Луксембург, Италија, Монако, Холандија, Португалија, Словенија и Шведска.⁵ Земјите на УНДАФ ги анализираа своите постигнувања во текот на изработката на рамките за развојна помош за 2016-2021. Други, пак, земји објавија извештаи за резултатите од спроведувањето на своите СОР. Сите овие документи претставуваат добар извор на информации за оценување на тоа како стојат ЗЧ во однос на постигнувањето на ЦОР, што дополнително ќе придонесе за поставувањето од нивна страна на приоритетите за одржлив развој, вклучувајќи го и здравјето.⁶

Сега е токму вистинскиот миг да се премине кон кохерентност на СОР и НЗП, со што здравјето ќе се постави во центарот на одржливиот развој.

Што и како во процесот на позиционирање на здравјето во СОР

Постигнување на политичка кохерентност помеѓу СОР и НЗП: клучни елементи

Аналитичката рамка за политичка кохерентност за одржлив развој изработена од страна на ОЕЦД во друга, нездравствена, област⁷ може да послужи како добра илустрација за тоа како СОР и НЗП може да се доведат во кохерентност (Слика 2). Клучот тука е политичката посветеност. Треба да се развијат механизми за координација и рамки за следење и оценка со цел да се поддржат интеракциите на политиките и да се постигнат ефекти во рамките на специфичните национални контексти.

Со тоа, работата врз СОР и НЗП во областа на ЦОР треба да се фокусира врз градење на институционалните окружувања и процеси, зајакнување на тоа како политиките се осмислуваат и пишуваат, како и поттикнување на спроведувањето на политиките со цел да се овозможи нивна кохерентност низ целиот циклус на политиката.

Швајцарија: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/switzerland>

Турција: <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2016/turkey>

5 АГЕНДА 2030 ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ: Брифинг ЕХЦ, ноември 2016

6 НЗП на СЗО ЕВРО Програмски анализи на извори за оценување на остварувањето на ЦОР во Европскиот регион

7 ОЕЦД (2014). Подобри политики за развој 2014: политичка кохерентност и противзаконски финансиски текови, ОЕЦД Паблицинг. дои: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264210325-en>

Слика 2: Клучни елементи за кохерентност на политиките по 2015

Што значи политичка кохерентност на СОР и НЗП на ниво на држава?

За политичка кохерентност помеѓу СОР и НЗП на ниво на држава потребни се СОР коишто ги исполнуваат следниве задачи:

- го ставаат здравјето во својот фокус уште во раните фази, преку политички дијалог којшто го опфаќа и здравјето;
- го вклучуваат здравјето како градежна тула којашто не делува самостојно, туку се овозможуваат функционални поврзувања (управување за одржлив развој и управување за здравје);
- се засноваат на докази, солидни податоци и рамки за следење и оценка со кои се поткрепува одлучувањето, и се помага политичката посветеност да се преточи во пракса, за сите опфатени проблематики, па и за здравје;
- го поттикнуваат политичкиот дијалог со сите засегнати страни со цел да се утврдат пречките за и катализаторите на трансформациите кон одржлив развој, каде што составен дел е и здравјето; и
- развиваат инструменти и алатки за поддршка на креирањето здравствени политики и спроведување на политиките кои создаваат и испорачуваат резултати во насока на постигнување на ЦОР, вклучително и целта „Здравје“ и другите таргети поврзани со здравјето.

Процесот на креирање на СОР треба да ја опфати здравствената проблематика во сите свои процесни елементи, од ситуациона анализа, преку планирање, спроведување и следење и оценка, а со цел да се обезбеди доследност со креирањето на НЗП. За оваа цел, корисен е приодот заснован на проблематика. Една опција којашто делува е основање на „здравствена коалиција“ на ниво на држава уште во раните фази од процесот на креирање на СОР којашто ќе дебатира за здравјето и одржливиот развој и која понатаму содржински ќе ја насочува оваа проблематика. Ова, за возврат, ќе овозможи креирање на национална здравствена политика којашто ќе придонесе за одржлив развој.

Како што беше посочено погоре, процесот на локализирање на ЦОР е веќе започнат и здравјето се вклучува уште на самиот почеток (на пр. земјите на УНДАФ, земјите коишто доброволно поднесоа извештаи за ЦОР). ЦОР дадоа цврст аргумент за вклучување на здравјето во развојот, и оваа прилика не смее да се пропушти, особено не во 30% од земјите коишто не го опфатиле здравјето во своите сегашни СОР.

Пример: Случајот на МКД

Во процесот на локализирање на ЦОР во МКД, Канцеларијата на Заменикот на претседателот на Владата задолжен за инвестиции побара поддршка од ОН: СЗО ја предводеше поддршката за вклучување на здравствената димензија во националната ЦОР. Беше основана Коалиција за здравје и се одржа политичкиот дијалог за локализирање на ЦОР 3 и други ЦОР поврзани со здравје. Здравјето е сега дел од новата УНДАФ 2016-2020 во земјата, а и ќе биде дел од новата СОР. Политичката поддршка и силниот ангажман и лидерство на професионалците од јавното здравство беа главните двигатели на овој развој. СЗО беше предводникот на помошта од ОН за темата здравје, и го иницира создавањето на Коалицијата за здравје. Покрај тоа, ја поддржи и изработката на МКД НЗП 2020, усогласена со ЦОР, којашто веќе беше усвоена од Министерскиот комитет за здравје и животна средина.

Политичките приоритети на здравјето во „Здравје 2020“ и другите политики и инструменти на СЗО даваат одлична насока за изработка на НЗП доследни со „Агендата 2030“. Изработка на политики на ниво на држава коишто ги земаат во предвид постојните структурни и институционални карактеристики, практики и култура е гаранција за нивното спроведување. Покрај тоа, градењето на капацитетите и подобреното управување со промените го зголемуваат потенцијалот за

промени во однесувањето на национално ниво кои ќе влијаат позитивно врз здравјето на населението. Подобреното здравје на населението ќе има позитивен ефект на прелевање во другите сектори, што во конечна линија ќе придонесе и за раст. (Слика 3)

Слика 3: Кохерентност на СОР и НЗП за подборо здравје и раст

(Приспособено од ОЕЦД (2014): Подобри политики за развој 2014: политичка кохерентност и противзаконски финансиски текови)

Заклучок

СОР и НЗП во современиот глобален и регионален контекст треба заедно да делуваат. Кохерентноста помеѓу нив треба да се оствари уште во раните фази од креирањето СОР – оценување на сложеноста на контекстот (економска, социјална, здравствена, еколошка, правна и политичка сфера) со цел изнаоѓање и поддржување на патеките кон инклузивен одржлив раст, каде што здравјето игра улога на активен придонесувач.

Покрај тоа, востановувањето на институционалните механизми, процеси и алатки заради изработка на ефективни, ефикасни, одржливи и кохерентни СОР и НЗП е од суштинска важност за постигнување на интероперабилноста.

НЗП веќе ползува од доказите на „Здравје 2020“. Тоа треба да стане корисен инпут во развојот на здравствената димензија во СОР. Анализа заснована на докази, солидни податоци и сигурни показатели ќе го поткрепи одлучувањето и ќе помогне политичката посветеност да се преточи во пракса.

Политичкиот дијалог со сите засегнати страни треба да биде „заснован на проблематика“ со цел да се утврдат пречките за и катализаторите на економската и социјалната трансформација во сите сектори, вклучувајќи го и здравјето како инпут и здравјето како исход.

Креирањето политики во новата ера ќе бара колективно дејство, заеднички но распределени одговорности и заемни придобивки, вклученост на сите засегнати страни, и инклузивен политички дијалог, како и поголем фокус врз поттикнување на позитивните синергии меѓу политиките и ширум секторите. Здравјето треба да стане составен дел на сите СОР.

Во Европскиот регион на СЗО, спроведувањето на здравствената димензија на СОР треба да се канализира преку НЗП водени низ природите на „Здравје 2020“ со крајна цел да се придонесе за севкупен национален развој и раст.

Резиме

„Агендата 2030“ подразбира создавање на единствена рамка и множество цели коишто се универзални по природа и применливи во сите земји. Новата рамка треба да ги интегрира економските, социјалните и еколошките димензии на одржлив развој, и тоа кохерентно и рамнотежено. За да се постави и спроведе „Агендата 2030“ ќе биде потребно да се координираат и конвергираат главните агенди на глобално и регионално ниво, но и на национално ниво. Оттука, креирањето на националните политики за одржлив развој и за здравје ќе треба да се доведат во состојба на кохерентност. Креирањето политики во новата ера ќе бара колективно дејство, заеднички но распределени одговорности и заемни придобивки, вклученост на сите засегнати страни, и инклузивен политички дијалог, како и поголем фокус врз поттикнување на позитивните синергии меѓу политиките и ширум секторите. Здравјето треба да стане составен дел на сите СОР.

Во Европскиот регион на СЗО, спроведувањето на здравствената димензија на СОР треба да се канализира преку НЗП водени низ природите на „Здравје 2020“ со крајна цел да се придонесе за севкупен национален развој и раст.

Референци

1. ОЕЦД (2014). Подобри политики за развој 2014: политичка кохерентност и противзаконски финансиски текови, ОЕЦД Публишинг, достапно на: <http://www.oecd.org/pcd/Better-Policies-for-Development-2014.pdf>
2. ОН (2015). А/РЕС/70/1 – Трансформирање на нашиот свет: Агенда 2030 за одржлив развој, Декларација, достапно на: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
3. СЗО (2012). Здравје 2020: европска политика за здравје и благосостојба, достапно на: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/199536/Health2020-Short.pdf